ÇINARALTI

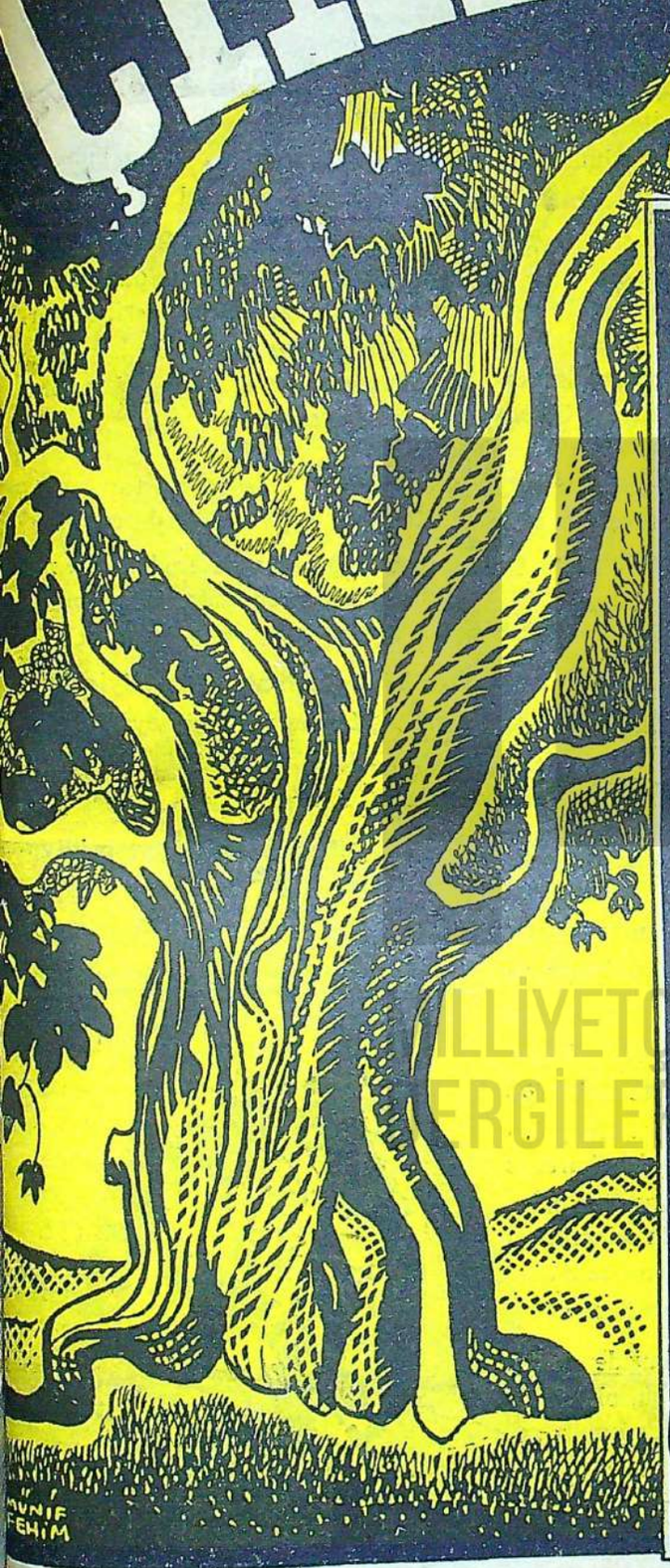

BU SAYIDA :

İŞSİZLİK
Orhan Seyfi ORHON

ANKETİMİZ:
ARUZ MU, HECE Mİ?
Üstat Filozof Rıza Tevfik'in cevabı

HALET SAİT EFENDİ
Hem zeki, hem natuk, hem zalim, hem kindar bir devlet reculü
Ali Canib YÖNTEM

BİLEĞE BAŞ
Yazan:
Dr. M. Hakkı AKANSEL

GÜNEŞ ve VERASET PROBLEMİ
Yazan:
Dr. H. İbrahim AYDAR

GÖRÜŞLER
Yazan:
O. S. O.

YARIN
(Şiir)
Edip AYEL

BİR «İDARÎ ADALET» HİKÂYESİ
Adnan GİZ

BEYAZ SELVİ
(Roman)
Halide Nusret ZORLUTUNA

GÖNÜL VERELİ
(Şiir)
Süreyya ENDİK

HAFTALIK
FİKİR VE SANAT
MECMUASI

553 Sayı : 125
Kuruş : 15

YENİ ÇIKTI

Yeryüzünde Türkler

Hüseyin Namık ORKUN

Biliyor musunuz, yeryüzünde soydaşlarımız ne kadar? Nerelerde otururlar? Nasıl yaşarlar? Adları nedir? Hangi lehceleri konuşurlar? Aramızdaki benzerlikler ve farklar nelerdir?

"ÇINARALTI" Yayını

Bu kıymetli eseri çok zarif bir cilt halinde neşretti. İstanbulda, Ankara caddesinde «ÇINARALTI» idarehanesinden ve bütün kitapçılardan isteyiniz.

100 KURUŞ

1944

yılı içinde

evlenecek öksüz kızlara:

Eşinizin adı

DOĞAN

ise

DOĞAN
SİGORTA ANONİM ŞİRKETİ

evleneceğiniz günü

bildirmenizi rica eder.

MİLLÎ PİYANGO

Talihim yok demeyin! Sizin gibi talihinden şikâyet eden bir çokları bir Millî Piyango bileti almak suretile 50 bin lira kazandı ve hiç ummadığı bir zamanda zengin oldu.

Unutmayınız ki bir Millî Piyango bileti almakla ayni zamanda memleketinize de hizmet etmiş olursunuz!

Yaylâ Türküsü

Halide Nusret ZORLUTUNA

En ince, en san'atkâr kadın şairimiz Halide Nusret Zorlutuna'nın en seçme şiirlerini bir araya topladığı bu eşsiz şiir mecmuasını bütün edebiyat severlere tavsiye ederiz.

Fiatı 50 kuruş.

Satış yeri: İstanbul, ÇINARALTI İdarehanesi.

MİLLİYETÇİ DERGİLER

Konuşmalar

Bay Mustafa Ok:

— Hakkımızda göstermiş olduğunuz candan alâkaya teşekkürler ederiz. Bunca güç şartlara rağmen, yolumuzda sarsılmadan yürüyebiliyorsak, bunu, sizin gibi düşünenlerden aldığımız kuvvete borçluyuz.

Tenkidedebilmek üzere gönderdiğiniz şiirinizi okudum. Nazım tekniğine hâkim olduğunuz görülüyor. Yalnız, şiirinizde yeni bir taraf yok.. Hepsi, çok söylenmiş, çok yazılmış şeyler. Bundan kurtulmak için olgunlaşmanız lâzım.

Sonra:

Yıkanırken renginde önce şifa veriyor
Şifa diye en sonra aşkı yarattı gözler

Bu şiir, gramer bakımından kusurlu. İlk mısrada, hal sigasını kullandığınız halde, ikinci mısrada «mazi» sigasını kullanıyorsunuz ki, bunun yanlış olduğunu beytin kendisi gösteriyor. Okuyunca bunun farkına varacaksınız.

Şimdilik yazılarınızı neşretmekten vazgeçerek, okumalı ve çalışmalısınız.

Muvaffak olabilirsiniz.

Bay Cemal Akiz:

— «Köye hasret» başlıklı şiirinizde yer, yer güzellikler var. Halk şiirinin zevkine varmış olduğunuz anlaşılıyor.

Yalnız:

Yamaçta oynaşan şen buzağılar

mısraında vezin bozuk.. Sonra buradaki «buzağıları» kelimesini kafiye zoriyle kullanmış olduğunuzu zannediyorum.

Yoksa, buzağının inek yavrusu olduğunu, «şen» likle «oynaşma» nın bunlardan ziyade kuzulara yakıştığını siz de bilirsiniz.

İkinci kıtanın kafiyeleri, çok kullanılmış şeyler olduğu için iyi değil..

Istidadınız var.. İleride sizden iyi şiirler okuyacağımızı tahmin ediyoruz.. Selâmlar..

Bay A. Kayadibi:

— Siz şimdilik yazmayı bir tarafa bırakın, vezin ve kafiyeyi öğrenmiye çalışın..

Ondan sonra bol, bol okuyun.. Şiir yazmak herşeyden evvel bir kültür işidir. Bunu sakın aklınızdan çıkarmayın..

Bay Ali İhsan Tunçeli:

— Okuyucularımız bize tenkid etmek için şiir gönderiyorlar.. Biz de bitaraf olarak fikirlerimizi söylüyoruz. Kusurlu olanların kusurlarını gösteriyor, muvaffak olanları tebrik ediyor ve şiirlerini memnuniyetle sahifelerimize koyuyoruz.

Öyle anlıyorum ki, bazı okuyucularımız, kendilerini tenkidettiğimiz zaman bize kızıyorlar.. Hattâ darılıyorlar.. Bu hiç doğru bir hareket değil.. Tenkid bir sanat eserinin olduğu kadar, bir istidadın da mihenk taşıdır. Tenkidden mahrum sanatkâr halis sanat eserlerini yaratamaz..

Biz eğer tenkidlerimizde biraz acı lisan kullanıyorsak, bu, okuyucularımıza karşı duymuş olduğumuz samimî sevgiden ve onların muvaffak olabilmeleri endişesinden ileri gelmektedir. Ne doğru sözdür: «Dost acı söyler».

Meselâ siz.. «Epey zamandır şiir yazıyorum» dediğiniz halde, gönderdiğiniz manzume bunun aksini ispat ediyor. Vezin ve kafiyeyi hiç.. ama hiç bilmiyorsunuz..

Şiir anlayışınız çok zayıf.. Bu da kültür noksanlığından ileri geliyor.

Muvaffak olabilmeniz için, çok okumalı, çok çalışmalısınız..

Böyle söyledik diye siz de sakın bize darılmayın.. Yukarıda da söyledim ya.. «Dost acı söyler».. Selâmlar.

Bay Sezaî:

— «Donsaydım» ve «Sahilde akşam» isimli iki şiirinizi tetkik ettim.

Birincisi diğerine nazaran çok daha güzel. Yalnız onda da bazı kusurlar yok değil. Meselâ «zülf-i yâr» gibi hem yanlış hem eski bir terkip kullanıyorsunuz ki, hiç doğru olmıyan bir hareket.

Sonra şu:

Kendimi koyverip düşlercesine

mısraı da gerek gramer, kerekse mâna bakımından sakattır. Güzel bulduğum birinci kıtayı yazıyorum:

Ben böyle değil ah!.. Ben böyle değil,
Ilgıt, ılgıt esen yele dönseydim.
Deyip: «Dağlar, aşan üstünden» eğil!»
Eklim, eklim göçen yola dönseydim..

Sizden daha iyi şiirler bekliyoruz.

Sahibi: Orhan Seyfi ORHON
Basıldığı yer:
Cumhuriyet matbaası — İstanbul

MİLLİYET DERGİLERİ

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 125 — 12 Şubat 1944 Cumartesi

İdare Evi : İstanbul, Ankara caddesi, Çınaraltı Yayınevi, No. 47

TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI

Telefon : 22129 — Fiatı: 15 Krş. — Cilt : 5

İşsizlik

Yazan : **Orhan Seyfi ORHON**

Türkiyede sosyal ıstırapların hei çeşidi vardır; işsizlik müstesna! Geçen Cihan harbinden sonra dünyayı saran işsiz ordularından Türkiyede bir manga bile görünmedi. Neden? Bizde sosyal yardım teşkilâtı o derece mükemmel midiy ki kimseyi işsiz bırakmadı, dünya buhranından yakamızı kurtardık, harb bitince herkes iş buldu ve tıkır tıkır çalışmıya başladı? Hayır, Türkiyede hemen herkes işsizdir de ondan! Eğer iş, onu yapana basit, mütevazi, fakat medenî ve insanî bir maişet imkânını veren şeyse, hiç şüphesiz siz de işsizsiniz, o da işsizdir. ben de işsizim. Medenî mânasile iş sahibi: sade, basit, fakat temiz ve konförlü bir evde oturabilendir. Bir aileye lüzumlu eşyası olandır. Kendisini ve ailesini sade, basit, fakat temiz bir tarzda giyindirebilendir. Kalorisi, vitamini tam yemek yiyendir. Haftada bir gün sineməya veya tiyatroya gidebilendir. Hattâ ayda bir defa sofrasına dostlarını dâvet eden, hastalık ve ihtiyarlık günleri için bir miktar ihtiyat para biriktirmek imkânını bulandır. Bu kadarını da yapamıyanlara memur, işçi, esnaf, çiftçi değil, doğrudan doğruya sefil derler. O gibiler iş ararlar ve bulunciya kadar hükûmet onlara yardım eder. Başka memleketlerdeki işsiz orduları bunlardır.

İnsaf ile söyliyelim; yüzde kaçımız bu şekilde iş sahibiyiz? Yüzde kaçımız bu türlü yaşayacak kadar kazanabiliyoruz? Pek küçük bir istisnadan sarfınazar topyekûn işsiziz. İşsizlik, tenbelliği, tenbellik te tevekkül ve sefaleti doğuruyor. Şarklılık dediğimiz de budur; Şark felsefesi, sülüs yazı veya Divan şiiri değil. İşsizlik ve bunun neticesi tenbellik, tevekkül ve sefalet!

Orhan Seyfi ORHON

ABONE ŞARTLARI
Yıllığı 760, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için :
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez. Bize neşredilmek üzere gönderilen eserlerden bir teli hakkı istenemez.

Yazan: Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

Bileğe Baş

Bir millet, bir insan vücudu gibidir – Bir millete herşeyden evvel bir baş lâzımdır – Ayaklar o başın işini görmek isteyince o millet ölür

BİR MECMUA :

Ankarada çıkan (Yurt ve Dünya) isimli derginin sonkânun 1944 tarihli sayısında Adnan Cemgil imzalı bir yazıda, Ulus gazetesinde Suut Kemal Yetgin tarafından yayınlanan (Bileğe baş) fikrine hücum olunuyor (sa. 14) ve aynen şu satırlar okunuyor: (Egemenlik ulusundur, sözünü anayasasının başına geçiren ve en iyi rejimin (milletin kendini idaresi) prensibine dayanan Demokrasi olduğuna inanan bir memlekette bu (Bileğe baş) teorisinin hiç bir yankı uyandırmamış olmasına hiç şaşmamalıdır.) Bu cümle görünüşte çok parlaktır, fakat, iyice düşünülürse hiç bir mânası yoktur. Çünkü, hangi rejim olursa olsun, bir millet için bir Baş lâzımdır. Yani, bir millet, kendi bağrından fışkıran seçkin yaratıklar tarafından idare edilmelidir. Amerika, İngiltere, Almanya, Rusya, Japonya hep böyle idare olunuyor.

Kommünistlerin hedefi şudur : Her memlekette idareyi ayak takımının eline vermek suretile o memleketi içerden yıkmak. Yani, bir çeşit (Patrona Halil) veya (Karadeniz boğazı yamakları isyanı) hazırlamak. Onlar, bir memlekette buna muvaffak oldular: Fransa.

***

FRANSANIN BUGÜNKÜ HALİ :

Fransanın bugünkü halini Ernest Renan, daha 1859 da sezmiş ve aynen şöyle yazmıştır: (1789 da, Fransız büyük ihtilâlinin (terreur= korkutma) devrinde, ihtilâlâciler, milletin en seçkinlerini (güzidelerini) idam etmek suretile, **Fransayı başsız bıraktılar.** On sekizinci asrın son senelerinde ve On dokuzuncu asrın ilk senelerinde, Fransada görülmüş olan o müthiş seciye ve ahlâk düşkünlüğünün asıl sebebi budur. Hakikaten, eğer 1789 ve 1792 batınları, idam veya sürgün suretile kırılmamış olsalardı, On sekizinci asrın seçkinleri On dokuzuncu asırda da yaşamış ve Fransaya başlık etmiş olurlar ve o tarihten sonra görülen olaylar da hiç görülmezdi) (Ahlâk ve tarih denemeleri, ikinci basılış, 1860, sa. 3-5).

***

RENAN'IN BİR ESERİ:

Renan, 1870 mağlûbiyeti üzerine, kalbi yurdunun felâketi için çırpınarak, (Zihnî ve ahlâkî ıslahat) isminde bir eser yazmıştır. 23 ilkteşrin 1943 tarihli Fransızca haftalık (Gringoire) ismindeki gazetede, Renanın bu eseri hakkında (olağanüstü berrak görüşlü bir kitap) tâbiri kullanılmıştır. Sebebi de, Renan, bu eserile, 1940 Fransız mağlûbiyetinin sebeplerini yetmiş sene evvelinden haber vermiş olmasıdır. 27 ilkkânun 1941 tarihli ve (21) sayılı (Çınaraltı) dergisinde çıkmış olan (Millî bir ülkünün hayatî ehemmiyti) isimli yazımda, Renanın bu eserinden bir çok parçalar almıştım.

***

MADDİYETÇİLİK :

Bu fikirlerin en mühimlerini buraya bir daha alıyorum:

(Fransa, büyük ihtilâli yaparken, Prusyada eski idare tarzı kaldı. Prusya, bu suretle, sosyalist, ihtilâlci, sınaî ve iktisadî materyalizm (maddiyetçilik) den masun kaldı. **Bunlar, öteki milletlerin mertliğini körleştirdiler.** Harb, hodbin (kendi menfaatini gözeten) düşüncelerin yokluğu demektir. Harb, feragat duygusunun mevcut olmamasının, şahsî hakların istenmesindeki acarlığın zıddıdır. Almanyanın 1870 zaferi, disiplinli, çalışkan, dikkatli, saygılı insanın, disiplinsiz, tembel ve saygısız insana karşı zaferidir. Bilginin, mantığın, zekânın zaferidir).

Renan, 1870 de, Almanyanın neden Fransayı mağlûp ettiğini anlattıktan sonra, Fransanın zayıflığının sebeplerini de anlatıyor:

***

DEMOKRASİ :

(Demokrasinin yanlış anlaşılması yüzünden, Fransada, devletin idaresi, birtakım(politisiyenlerin=siyaseti şahsî menfaatlerine âlet edenlerin) eline geçti. **Yüksek bir ideal peşinden koşmaktan vazgeçen bir millet, alçala, alçala, en sonunda batar. Amelenin ve köylünün maddî iştahlarının artması, Fransada yurtseverlik ve savaşçılık ruhunu öldürdü.** Ucuza maledilen bir idare, harb aleyhtarlığı, müsavat, memleketin şan ve şerefine tamamile kayıtsızlık, gözle görülemiyen vatanî gayeler için hiç bir fedakârlıkta bulunmamak: İşte Fransız köylüsü. Fransada, halkın çoğunun düşüncesi şudur: rahatça zengin olmalarına ilişilmesin de ne yapılırsa yapılsın Bu, gayet sathî bir düşüncedir. Haddinden fazla dar kafalılığa

556

delâlet eder. Böyle sathî ve dar bir fikir ile bir memleketin mukadderatı idare edilemez. Alevsiz, ışıksız bir ateş, hararetsiz bir kalb, duyduğunu açıkça söylemesini bilen fikir adamlarından mahrum bir memleket, mahrekinde mekanik bir tarzda dönen ölü bir seyyare: işte Fransa. Tahsilsiz insan, eğlenceler, zevk ve sefahet içinde pek çabuk boğulur. O, bütün yontulmamışlığiyle, bunları ciddiye alır).

***

MADDE VE RUH :

(Bir millet, onu teşkil eden insanların sadece bir toplantısından ibaret değildir. O, bir (ruh), bir (şuur), bir (şahsiyet) tir. Bu ruh, miktarı pek az olan insanlarda bulunur. Herkes bu ruha iştirak etmiş olsaydı daha iyi olurdu. Fakat, pek lâzım olan bir şey varsa, o da, seçile seçile, milletin öteki kısımları uyurken ve duymazken, uyumıyan ve düşünen bir (Baş) ın teşekkül etmiş olmasıdır.

Fransa, umumî seçim usulü ile, böyle, zekî, bilgili, mânevî nüfuz ve salâhiyet sahibi (prestij ve otorite sahibi) bir başa malik olamaz. En âdi insan, otuz altı milyon (Fransanın o zamanki nüfusu) insanın reylerinin yekûnundan daha üstündür. Fransa, eli altındaki bütün kudretlere, cesaretine, iyi isteğine (hüsnü niyetine), ve hattâ zekâsına rağmen, fena tertiplenmiş bir kömür yığını gibi, havasızlıktan boğulmak tehlikesine maruzdur. Sosyalistliğin kaynağı olan hodbinlik, Demokrasinin kaynağı olan kıskançlık, ancak zayıf bir millet yapabilirler, ve bu millet, kuvvetli komşularının karşısında dayanamaz).

***

PASTÖR :

Büyük âlim Pasteur (Pastör) ün torunu Robert Vallery-Radot, 1942 mayısında yayınladığı (Sources d'une doctrine nationale=Millî bir umdenin kaynakları) isimli, ve 1940 mağlûbiyetinin sebeplerini araştıran kitabında, Renanın bu eseri üzerinde uzun uzadıya duruyor. Renan, Joseph de Maistre, Fustel de Coulanges, Tocqueville, Gobineau gibi büyük fikir adamlarının, (ayak takımı idaresi) olan ve Fransa büyük ihtilâlinden çıkan, idealsiz, uzakları görüşsüz idarenin, Fransanın felâketine sebep olacağını evvelden haber vermiş olduklarını yazıyor. Bilhassa Renanın şu fikrini alıyor: (Pek kuvvetli bir ihtimal ile, Fransız büyük ihtilâli bir (harabiyet tohumu) saklamaktadır. Yani (ayak takımı idaresi) tohumu. Bu tohum, âdi ve zayıf seciyeli insanları hızla iş başına getirmek suretile, Fransayı mahvedecektir). (sa. 13) (bahsi geçen kitap).

Ardımda Kalan Saadet

Hülyalarımı gerindiren hâtıralar
Kopan bir yıldız gibi boşluğa düştü;
Onlar ki daha düne kadar
Ardımdan engin ufuklar sürümüştü..

Hayata can verirken bir ılık iklim,
Sevinç dallardan havalandı katar katar;
Dünden kalan, hayâlimde, yalnız o var;
Ve bir daha dönmiyecek mevsim..

Hayatı bir çember ardında sürdüğüm günler!
Ne kadar da uzakta kaldınız?..
Siz ki çemberimden uysaldınız;
Niye gelmiyorsunuz bugün de beraber!..

Rüyaları silindi memleketin,
Uçuştu hayalleri durmadan;
Ve o kadar hızlı geçti ki zaman
Kanatları kaldı elimde saadetin!..

Dündar AKÜNAL

***

DEMEK OLUYOR Kİ...

Demek oluyor ki, bir memleket için, bir (Bileğe baş), hayatî ehemmiyeti olan bir şey imiş. (Milletin kendi kendini idaresi), (büyük halk yığınlarının refah ve saadeti), (demokrasi, ileri medeniyet), (ileri fikirler) gibi basmakalıp, klişe lâfları kommünistler her diyarda bol bol kullanırlar. Dünya alevler içinde iken, Türk milletinin refah ve saadetinden dem vurmak, onu uyuşturmak içindir. Renan, (klişe lâflar) hakkında şu fikirdedir: (Bir millet için en meşum olan şey: onun, izzetinefsini bazı kelimelerin müdafaasında arıyan, bir nevi (fetişizm) yani, puta tapmak: klişe lâflara tapmak) dır. Bu lâfları kendilerine kalkan gibi siper yapmak suretile, bir milleti köleliğin ve bayalığın en son sınırlarına kadar götürmek mümkündür) (Ahlâk ve tenkid denemeleri, sa. XI).

Kommünistlik kadar Türk milletine yabancı bir fikir daha yoktur. Türk milleti disiplinli, yurt uğruna feragat ve fedakârlığa katlanmasını bilen bir millettir. Onun bütün tarihi bunu ispat eder.

Türk milleti, tecrübeli ve tedbirli, büyük Şefi (İsmet İnönü) nün etrafında, disiplinli, sımsıkı bir şekilde birleşmiştir. Türk milleti ana yurdumuz olan Anadolu için, her türlü fedakârlık ve feragate hazırdır. Esasen, bir yurdun korunması için başka şekilde harekete de imkân yoktur.

Bir vatan, ancak, onu korumak için (Ölümü hiçe saymak) ile, (Hasan Sabbahın fedaileri) gibi hareket edilirse, (ölüm kadar korkunç ve kuvvetli) olunursa, muhafaza olunabilir.

Kommünistlerin, Türk milletinin bu çelik gibi bütünlüğünü içerden dağıtmak için yaptıkları ve yapacakları bütün gayretler boştur. Çünkü, Türk milleti, herşeyden evvel, büyük bir (aklıselim-sağduyu) sahibidir.

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

Güneş ve Veraset Problemi

Yazan: Haydar İbrahim AYDAR

• • • •

Işık aslını güneşten alan bir varlıktır. Petrol lâmbasının ışığı, güneşten gelen seyyal kuvvetin arzın sinesinde saklı ihtiyatıdır. İnsan zekâsının keşfettiği ve medeniyete hediye ettiği elektrik ziyası aynı membadan eserini almıştır.

Ziya, hayat ve hareket uyandırır ve devam ettirir bir müessirdir. Karanlık ise aksini isteten bir âmil oluyor.

Gündüz ile gece bir aynaya benzetilebilir: Sırsız ve mücellâ tarafında varlık görülür. Şekliyle ve renkleriyle hususiyeti belirir. Sırlı tarafında ise hareketsizlik ve zulmet vardır.

Güneş; bildiğimiz ve bilemediğimiz bir çok kudret ve enerjilerin kaynağı ve kemalde bir mihrabıdır. Her canlı ona müteveccih, ondan inayet ister, menfaat bekler. Bunun bazı istisnaları vardır. Bunlar hayat düzenini, sıhhat müvazenesini, duygu zevklerini bozan uzvî maddeler ve muzir organizmalardır. Bunlar güneş ziyasiie muhtelif suret ve şekilde mahv ve helâk olurlar. Bu kanun, güneş ziyasile yazılmıştır. Hükmü güneşle birlikte sönecektir. Büyük kanunun bu katiyeti, insan, hayvan ve nebat âleminde bir nevi tasfiye ve ıstıfayı temin ediyor ve bize de lisan-ı halile talim ve telkin ediyor.

Güneşin arzımızda yaptığı bu temizleyici kuvvet ve kuvvetleri nizamında ve nazmında tutmak rolü olmasaydı arz üzerinde hayat çoktan sönerdi. Güneş, âlemin cazibe merkezidir. Biz de onun etrafında fırıl fırıl dönüyoruz. Fakat başımız dönmüyor. Eğer bu azametin ve kudretin hakikî manzarasını görebilsek o zaman başımız dönerdi.

Güneş, küremizin üstünü süsliyen ağaçların, çiçeklerin valididir. Ancak güneş ziyasiledir ki ağaç büyür, çiçek açar, yemiş verir, renk ve rayiha kazanır. Biz de onlardan istifade eder besleniriz.

Ağaçların yaprakları oksijen fabrikası ve nefes hazinesidir. Yine ağaç, yapraklarile damla damla kazandığı karbon unsurunu nescine temsil ederek kışın çok muhtaç olduğumuz odun ve kömürü temin eder.

Bunları yapan hep güneş ziyasıdır. Bunlardan başka güneş ziyası tefekküre imkân ve tahayyüle vasıta olur. Gök, deniz, dağ veya vâdilerin güneş ziyası altındaki renk ve şekil cümbüşü hakikî bir cennettir. İlhamı, aşk gibi ulvî duygulardır.

Arzımız hakkında şu tevatür mevcuttur: Arz, güneşten kopmuş bir parçadır. Zamanla sathı kabuklanmış, merkezi ateş kalmış denilir. Doğrusunu Allah bilir. Fakat bildiğimiz bazı şeyler vardır ki onları bilmekle güneşle akrabalığımız olduğuna inanıyoruz.

Meselâ arzımızın derinliklerinde kömür, petrol, radyum madenleri bulunuyor. Kömür kışın dondurucu soğuklarında güneşin azlığını telâfi ettiriyor. Petrol, gece karanlığında aydınlık olarak ihtiyacımızı karşılıyor. Bunlar güneşin bulunmadığı zaman ve mahallerde güneş yerine kaim oluyor. Bununla kalmıyor ziyayı şemsin yaptığı ve kanun olarak hükmünü icra ettiği temizleme işinde de yine bu cevherlerden istifade ediyoruz. Yani güneşten gelen ve arzımızda mahfi ve mahfuz kalan kuvvet ve enerjileri bu madenlerden çıkarıyor ve istifade ediyoruz. Netekim kömür ve petrolu muhtelif muamelelere maruz bırakarak gaz halinde veya madde halinde bir çok mevat çıkarabiliriz. Benzol, naftol, formül, parafin, boyalar, muzad-ı taaffün ilâçlar daha nice müessir maddeler bu muamele ile elde ediliyor ve yaşamakta. mücadelei hayatta geniş geniş istifadelerimiz oluyor. Güneşin çizdiği yolda ve koyduğu kanuna uyar da bunları yerinde kullanırsak kurtuluş muhakkaktır. Buna vusul için beşer ilmi, ve idrak nispeti nasibimiz olacaktır.

Arzımızda bulduğumuz cevher ve enerjilerin, arzın bünyesinde terakümü iki suretle kabil olur:

1) Asırlar boyunca güneş ziyasının arz nescine hulûlü ve orada terakümiyle hâsıl olmuş madde ve kuvvet unsurlarıdır.

2) Arzımızın güneş cisminden kopup ayrılmış bir parça olması kabul edilirse güneşte mevcut cevahir ve kudretlere varis olmuşuzdur. Birincide intikal suretile bir irsiyet, ikinci şıkta ise müktesep bir hakkı veraset var demektir.

Bir cihet calibi dikkattir: Güneşnesten vâris olduğumuz işbu cevher ve enerjilerin küremizin her tarafına seyyanen taksim ve tevzi edilmiş olmayışıdır. Bu nimetlerin gayri müsavi tevziinde elbet bir kasıt ve maksat vardır ki daima meçhulümüz kalacak olan da bu müsavatsızlıktır. Netekim insanlara zekâ ve dehânın tevziinde ayniyet ve müsavat gözedilmemiş, akıl cevheri nadir kimselere nasip olmuştur. Halbuki tedvin olunan veraset kanunları, (Darven) in maymundan insan yapan nazarî kanununa benziyor. Nasıl ki hayalimizde imal ettiğimiz robotolar (topraktan adam) nihayet sahnede gösterebildiğimiz bir fantezi oldu.

Tavuk yumurtasından elbet kaz çıkmaz. İnsandan da başka bir suret ve hilkat zuhur ve sudur edemez.

Efradı aileden biri diğerine benzer veya benzemiyebilir. Bu tabiî bir âhenk ve intikali eşkâldir. Ahlâk ise; aile veya kabile arasında carî örf, âdet, anane, telkin ve terbiyenin bir neticesidir.

(Sonu 14 üncü sahifede)

558

İnsaniyetçilik

Yazan : O. S. O.

Son günlerde, kommünist tahrikleri arasında insancı veya insaniyetçi neşriyat da çoğalmıya başladı. İnsancılık veya insaniyetçilik nedir? Beşeriyetin dertlerine çare bulmak, saadetini araştırmak mıdır? Türkiyede bunun bir ideal haline konulmak istenişinin sebebi ne olabilir?

İnsanların en mazlumu ve en zavallısı olan milletimize borçlarımızı ödemişiz de dünyanın saadeti için çalışacak dereceye mi gelmişiz? Bize insancılar veya insaniyetçiler bu vazifemizi mi ihtar ediyor? Beşeriyeti ıstıraplarını dindirmiye mi koşalım, diyor? Peki ama, nasıl? Hangi vasıtayla? Hangi kuvvet ve kudretlerimizi kullanarak?...

Yoksa, milliyetçilikte insaniyetçiliğe aykırı bazı şeyler mi vardır? İnsancılar veya insaniyetçiler bunları tadile mi çalışıyorlar?

İşte, bir sürü sualler ki, bu fikirde olanların iyi niyetlerine inanmak icabettiği zaman, bunlara cevap bulmak zorundayız: Aradığımız cevapların hiç birini bulamayınca nihayet buna «ütopi» diyip geçmeden başka çare kalmıyor. Fakat, hayır! İnsancılar veya insaniyetçiler hiç ütopi peşinde koşan adamlar gibi görünmüyor. Onlar, pekâlâ biliyorlar ki müspet sahada Türkiyede hiç bir şey yapamayız. Yapacağımız tek şey, bu güzel fikir uğruna Türkçülükten vazgeçmektir. Türk milleti yerine insanlığı düşünmektir.

Şu halde bunu, insancılık veya insaniyetçilik diye gevelemiye ne lüzum var? Türkçülük aleyhtarlığı diyip doğrusunu açıkça söyleyivermeli!

●

NEDEN?

Tan gazetesi, üniversiteli gençlerin Halkevinde Akifin hâtırasını anmasına kızıyor. Hiç Akif gibi bir adam anılır mı? Bu gazeteyi çıkaranların vaktile din ve şehit kokuyor, diye beğenmedikleri İstiklâl marşını yazan odur. Biz Akifi, onun için seviyoruz. O da bunun için sevmiyor. Fakat bunu henüz açıkça söylemiyor. Akif dindarmış, geri fikirliymiş. Mutaassıpmış. Halkevinde böyle bir adamın hâtırasını anmak olamazmız. Çünkü Halk Partisinin altı okundan biri de inkılâpçılıkmış. Parti oklarına sımsıkı bağlanmış görünen Tan gazetesi, işte buna tahammül edemiyor.

Peki ama, Halk Partisinin altı okundan biri de milliyetçiliktir. Tan gazetesi neden milliyetçi değil?

●

48 ŞAİR

Ankarada (48 şair) adlı bir antoloji çıktı. Kitabın sahibi bay Ali Tomrukçu bize 48 yeni şairden seçme eserler veriyor. Antolojinin Onur sahifesinde bu şairleri övenlerin adları var. Bunların bir kaçını yazayım : Nurullah Ataç, Profesör Hilmi Ziya Ülgen, Adnan Cemgil (Yurt ve dünya mecmuası sahiplerinden), Profesör Halide Edib - Adıvar, Abidin Dino (kommünizm tahrikçiliğinden örfî idare sınırları dışındadır.) Suavi Koçer vesaire...

Antoloji sahibi önsözünde, galiba Nazım Hikmetin (Büyük destanı) nı kasdederek, «yeni şiirin eksiğimiz olan Türk destanına yöneldiğini işaret ettikten sonra», eskilerin benzetmeleri yüzünden koca ulusumuzun destansız kaldığını söylüyor ve «işte, diyor, yol da belli, yolcu da!»

Size bu kitaptan bir iki şiir alayım:

ŞİFRE

Kaşın şifre
Gözün şifre
Gülmen, konuşman şifre
Yaratan şifre yaratmış!
Seni çözmek için
Şifre müdürü mü olmalı?

Orhan Murat Arıbozu

●

DAĞ BAŞINDA

Dağ başındasın
Derdin günün hasretlik
Akşam olmuş
Güneş batmış
İçmeyip te ne yapacaksın?

Orhan Veli Kanık

●

PİYAZ

Ne ahmak adamım ben
Bahar gelir bihaberim
Baharla süslenmişsin
Ölümüm senden olacak piyaz.
Ahbaplık berdevam
Dostluğumuz bir yıl daha uzadı
Ölümüm senden olacak
Garanti.

Cahit Saffet Irgat

Bunları okuduktan sonra bir şey düşünüyorum: Neden bu genç şairler 48 tane de, meselâ 480,000 değil! Antoloji sahibi bana lûtfen bunu izah eder mi?

O. S. O.

559

YARIN

Ummam yarından ismime bir parça iltifat
Umsam da nâfile!
Sezdirmesem bile
İndimde bir pul etmiyor âşüfte kâinat!

Kim anlamış melâlini bedbaht olanların?
Yok derdin ortağı!
Bir köhne varsağı,
Bir ses kalır mı kubbede bizden acep yarın?

Yazdım gönül azâbını her gün satır satır
Ettim ömür feda,
Bir nokta kalsa da
Yalnızlık ıstırâbını elbette anlatır.

Edip AYEL

Ve O; ne O; Serbest Vezin!

ANKETİMİZ

Hece mi, Aruz mu?

Üstat Filozof Rıza TEVFİK'in cevabı:

• • • • • • • •

[Meşrutiyetten biraz evvel Selânikte çıkan Çocuk bahçesi mecmuası ortaya bir (Hece-aruz meselesi) çıkarmıştı.]

Çınaraltı mecmuası. Sayı (123) Sahife 8.

Evet!.. Akıllı gazetecilerin en büyük marifeti, gazeteye dercolunan makaleler pek tatsız olup ta halkın uykusunu getirmiye başladığı zaman (neticesi pek çabuk kavgaya müncer olacak) bir mesele çıkarmaktır; çünkü halkın psikolojisini iyi bilenler, şu hakikati de iyi bilirler ki halk, herşeyden ziyade horoz döğüşünden hazzeder. Şüphe yok ki gazeteciler de — az çok!. — akıllıdırlar. Az çok!.. dedim! Çok akıllı olsalar, muharrirlere iyi para verirlerdi. Akıllı davranabilseler, ben onlara öyle kavga çıkaracak mevzular bulurdum ki kendileri de pişman olurlardı; idarehanelerinde pencere kalmazdı.

Niçin Selânikte çıkan Çocuk bahçesinde, böyle (vezin ve parmak hesabı) gibi mahiyeti itibarile, hiç kavgaya meydan vermemesi lâzımgelen ilmî bir mesele yüzünden kavga çıkardık?.. Bunu anlatmak uzun sürer, ve aruz bahsi ile zerre kadar alâkası olmadığı için münasebet almazsa da memleketimizde hiç bir vakit doğrudan doğruya bir fikri sarahatle beyan etmek kolay olmadığından, her meseleyi paravan gibi kullanmak ve onun ardından bir aziz maksadı terviç etmek gayretile kavga çıkarmak, bizde makbul bir méthode olmuştur.

Ben o zaman merhum Naciyi şahsan değil ismen bile tanımazdım. Meşrutiyetten sonra görüştüktü. Merhum Mehmet Emin bey ahbaplarımdandı. Bu Türk şairinin ilk eseri basılmazdan evvel ben, halkı eski rejim aleyhinde tehyiç etmek için (Orhun balabanları bana ne dedi?) ünvanile bir uzun şiir yazmıştım ki pek (Yacobin) lisanile ifade olunmuştu. Bu uzun şiir, hâlâ basılmamıştır fakat olduğu gibi duruyor; ve samimî dostlarım onu bilir; bilhassa aziz dostum Köse Raif paşa oğlu Fuat bey, şahidimdir, ve hamdolsun sağdır. Merhum Ömer Nacinin bu şeylerden haberi yoktu. Biz de bilmediğimiz bir adama birdenbire açılamazdık. Kendisi Çocuk bahçesine bazı şeyler yazarmış, arasıra da aruz veznile manzume neşredermiş. Onun tarizi, kendisinin sevdiği ve iyi kötü kullandığı vezin şeklini müdafaa gayretile idi. Şiirlerine bakılırsa (emsali misillû) şeylerdi, şairliği fevkalâde bir şey değildi; netekim komiteciliğe girdikten sonra şiir hevesinden de büsbütün fariğ oldu ve (Cemiyeti mukaddese) dediğimiz karga derneğine dahil olduktan sonra dost ve arkadaş olmuştuk. Çok güler yüzlü, neşeli bir gençti. Zavallı beyhude yere ömrünü telef etti. Hak rahmet eylesin bahiste sıkıştığı için tehlikeli imalara iltizamen saparak, gazetenin kapanmasına sebep olmuştu. Aruz taraftarlarile parmak hesabı mürevviçlerinden hangisinin galip geldiği meselesine gelince onu zaman çoktan halletti. Fakat bu noktada bir mühim mülâhazamı ihtar etmek isterim: O sıralarda Mehmet Emin bey merhum (Türkçe şiirler) ünvanile ilk eserini bastırmıştı. Bu küçük risalede kendi eseri dört beş parça manzumeden ibaretti. Risalenin yarısından ziyadesi onu müdafaa etmek için benim yazdığım mukaddeme ile bu meseleye kâmilen lâkayt olan Abdülhak Hâmidin ve Ekremin sudan takrizleriydi. Ben o uzun mukaddemede (bu vezni ve bu halk lisanını terviçten maksadımız güzellik ve zarafete hizmet etmek değil, halkı uyandırıp şiir zevkinden hissedar etmektir,) diyebilmiştim. O zaman da Mehmet Emin bey (Ben bir Türküm) ünvanlı kısa bir manzume yazmıştı ki sahihan şiir sayılır. Yunan muharebesinde parlak muvaffakiyetimiz, bu küçük şiirin haddinden ziyade takdir edilmesine sebep oldu. Ben Emin beyi resmen takdir ettim ve ona hitaben heyecanlı bir şiir yazdım idi ki Çocuk bahçesinde basılmıştır:

Ey kahraman bir milletin südü temiz evlâdı
Hakîkaten sen bir Türksün!. Dinin, cinsin uludur!..

Diye başlar on kıtalık uzun ve ateşli bir şiirdir. 20 teşrinievvel 1321 Tavşantaşı, kaydile tarihi de mazbuttur. Lâkin maatteessüf Emin bey, (Ben bir Türküm) manzumesinden başka yazdığı bir çok şeylerde ancak bir nâzım olduğunu ispat ettiği için,

(Devamı 11 inci sahifede)

Suallerimiz:

1) Aruz vezni mi, hece vezni mi, bugünkü dilin millî ve tabiî veznidir?

2) Vezinler dilin kendi bünyesinden doğan kalıplar mıdır? Yoksa sanatkârların icat ve ibda ettiği ölçüler mi?

3) Aruz vezni halkın selikasına ve dilin bünyesine kadar girmiş midir?

4) Türkçe nazımda hem aruz, hem hece vezni kullanabilir miyiz? Böyle ayrı ayrı iki vezin sistemi kullanan başka edebiyatlar var mıdır?

5) Aruz vezni Türkçe fiil sigalarının bir çoğunu ve bir çok kelimeleri almıyor? Buna rağmen bu vezni kullanabilir miyiz?

6) Uzun sesli harfleri gitgide silinip azalan Türkçemizde bu vezni her zaman için muhafaza etmeğe imkân var mıdır?

7) Hece vezni zevkimizi tatmin etmiyor mu? Aruz vezni hecenin bu noksanını mı telâfi ediyor yoksa pürvivan halinde mi devam ediyor?

8) Son zamanlarda aruzla yazılan şiirlerin çoğalmasının sebebi ne olabilir?

560

Yazan: Ali Canib YÖNTEM

Halet Sait Efendi

Hem Zeki, Hem Natuk, Hem Zalim, Hem Kindar Bir Devlet Reculü

II

İkinci Sultan Mahmudun cülûsundan bir yıl sonra Hâlet efendi 1809 eylülünde (1224 Şabanı başında) affedilerek Kütahyadan İstanbula geldi. Altı ay sonra mühim bir vazife ile Bağdada yollandı. Bu mühim vazifesini birazdan anlatacağız. Önce şu noktanın tespitini elzem görüyorum. Acaba Hâlet efendiyi genç hükümdara kim tavsiye etmişti ki bu kadar mühim bir vazife ona havale edilmişti. Netayic-ül-vukuat sahibi Mansurî zade Mustafa paşa, Nevşehirli meşhur Damat İbrahim paşadan bahsederken der ki: «Müşarünileyh İbrahim paşa zade Genç Mehmet paşanın İbrahim bey namında muammerinden bir oğlu olup bin iki yüz otuz tarihlerinden sonralara kadar berhayat olmuş, ve Çırağan sahilsarayının yanında pedermande olan yalısında ikamet edip ceddinin fazlai evkafiile taayyüş edermiş ki meşhur Hâlet efendinin ikbali dahi ânın tavsiyesile hâsıl olduğu mervidir. Zira Sultan Mahmud-u sani Çırağana gittikçe hafiyyen mülâkat edermiş.» Bunu Mansurî zadeye, Şeyharem iken 1861 de vefat eden meşhur Ziver paşa söylemiştir ki bu Ziver paşa vaktile Hâlet efendiye mühürdarlık ettiği gibi İbrahim bey de yakın tanıdıklarından idi. Abdurrahman Şeref efendi ise Tarih müsahabelerinde «Hâlet efendi 1225 te İbrahim fendi tavsiyesi üzerine memuriyeti mahsusa ve mezuniyetname ile Bağdada i'zam edildi» diyor. Cevdet paşa, Hâlet efendinin Bağdattaki icraatından uzun uzadıya bahsetmekle beraber Hâlet efendinin kimin tavsiyesile oraya gönderildiğini sükûtla geçiştiriyor. Sadece «Efahimi rical-i devleti aliyeden esbak reisülküttab-ı rikâp olan Hâlet efendi istiklâli tam ile memur olarak işbu yirmi beş senesi Saferinin evasatında (1810 martı) canibi Bağdada i'zam buyururldu» diyor. Cevdet tarihinin bu yıllara ait kaynaklarından Şani zade tarihi Hâlet efendinin Bağdada memuriyetini «Karihai padişahiden» olarak gösteriyor. Fatin tezkeresi ve ondan naklen Sicilli Osmanî Hâlet efendinin Bağdat memuriyetini yanlış olarak Kütahya menfasından dönüşünü müteakip «üç mah ikamet etmeksizin» diye kaydetmişlerdir. Netekim yine Sicilli Osmanî ancak «itmamı hizmetle avdet» inden sonra İbrahim Refet efendiye hulûl ettiğine işaret ediyor.

Nevşehirli İbrahim paşanın torunu İbrahim beyle bu İbrahim efendiyi birbirine karıştırmamak lâzımdır. İbrahim bey, yukarıda bir münasebetle söylediğimiz gibi büyük babasından kalma yalıda münzeviyane yaşar bir adamdı. İbrahim efendi ise (Cevdet tarihi, cilt 10 sa. 127 de) izah edildiği gibi gençliğinde fakir bir adamdı. 1792 de Edirneden hicret etmiştir. Meşhur hattat İsmail Zühtü efendiden yazı öğrenmiş, Üçüncü Sultan Selim zamanında Şehremini şair Cavit Ahmet beye intisap etmiş, iyi ahlâklı ve işbilir bir adamcağız olduğu için sarayın tamir işlerinde kullanılmış. Dördüncü Sultan Mustafa devrinde baş muhasebeci olmuş, arasıra padişahla görüşürmüş. Bu suretle sarayın içyüzünü anlamış, hattâ mabeyinci Nezir ve Abdülfettah gibi adamlar Sultan Selim ile şehzade Mahmudun idamlarını kararlaştırdıkları zaman onu da sırlarına mahrem etmişler, fakat İbrahim efendi onlara vazgeçmelerini nasihat etmiş. Bu suretle, Sultan Mahmut hükümdar olunca sadakatini öğrenmiş, ve kendisine zahiren Şehreminliği vazifesini vermiş, hakikatte akıl hocası olarak seçmiştir. İbrahim efendi bu akıl hocalığını gayet gizli tutar, fakat elaltından istediğini yaptırırdı. Cevdet paşa bu tafsilâtı verdikten sonra zamanını tayin etmiyerek «Hâlet efendiyi taraf-ı şahaneye sevkeden dahi o idi» diyor. İbrahim efendi 1813 haziranı (5Cemaziyelâhir 1228) nda vefat etmiştir.

***

Hâlet efendi 1225 Cemaziyelevvelinin 25 inci günü (1810 haziranı) Bağdada vardı:

O zaman Bağdat valisi bulunan Süleyman paşa, Abaza cinsinden idi. Memleketinden Bağdada gelerek dayısı vali Ali paşanın dairesinde yaşamıya başladı. Dayısı öldüğü zaman yirmi iki yaşında olan Süleyman paşa, Ali paşanın yerine müstakillen vali oldu. Âdil, cömert bir delikanlı olduğu için herkese kendisini sevdirmiş, civardaki aşiretleri, kabîleleri itaat altına almıştı. Yalnız Babat mutasarrıfı Kürt Abdurrahman paşa kafa tutuyordu. 1808 de Süleyman paşa ordu ile Kürdistan üstüne yürüdü ve hattâ Baban hanedanının ileri gelenlerinden Halit paşa ile Köy sancağı mutasarrıfı Süleyman paşayı da maiyetine aldı. Bağdat va-

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz)

lisi Süleyman paşa, Abdurrahman paşanın askerini bozdu ve kendisini İrana ilticaya mecbur etti. Ancak Süleyman paşa cesur ve işbilir bir adam olmakla beraber Kürt ileri gelenlerini okşamayı düşünemedi. Bunlardan bazısı hiç hoşnut değildi. Gençlik ve toyluk saikasile Babıâliyi de memnun edemiyecek hareketlerde bulundu. Onun bu hallerinden istifade eden müzevirler, İstanbula feryatnameler gönderdiler. Hükûmet merkezine on bin kese para yollaması isteniyordu. Buna da aldırış etmedi. Osmanlı hükûmeti o aralık Rusya muharebesile meşguldü. Fakat Süleyman paşa hakkındaki mübalâğalı şikâyetleri de ihmal etmek işine gelmedi. İşte Hâlet efendi Cevdet paşanın ifadesine göre «kendisinin ıslahile zimmeti mîriyesinin istifası ve kabil olmazsa azliyle yerine münasibinin nasp ve tâyini» için oraya gönderilmişti. Şanî zade ise (cilt 4, sahife 406) Hâlet efendiyi daha İstanbulda iken Süleyman paşanın katli kararlaştığını yazıyor.

Hâlet efendi Bağdada varınca hemen Süleyman paşa ile görüştü. Hükûmetin emrini söyledi. Paşa aldırış etmedi. Hâlet efendi bir kaç kere nasihat etti. Süleyman paşa, hükûmetin dahilî, haricî bir çok meşguliyetleri arasında kendisini sığıştıramıyacağını sandı. Pek az para vererek Hâlet efendiyi başından savmak istedi. Hâlet efendi, Süleyman paşanın bu kafa tutuşlarını İstanbula yazdı. Fakat kendisi asla kırgın ve kızgın görünmiyerek güler yüzle Bağdattan çıktı, Musula geldi. Ve İstanbuldan yollanacak cevabı bekledi. Bu aralık Diyarıbekirden, Musuldan Süleyman paşanın zulümlerine dair İstanbula şikâyetler gitmişti. İkinci Mahmut bir taraftan Hâlet efendinin maruzatını, bir taraftan bu şikâyetnameleri alınca gazaba geldi: Süleyman paşanın azli ve yerine münasibinin kaymakam nasbı ve Irak taraflarındaki diğer işlerin halli için Hâlet efendiye fevkalâde mezuniyet verdi. Hattâ «isim yerleri açık olarak kaymakamlık fermanı, vezerat ve valilik menşurları da kendisine irsal» olundu.

Hâlet efendi fermanları aldıktan sonra Süleyman paşa aleyhine gizli tertibat almıya başladı. Çünkü paşa kuvvetliydi. Askerleri mahirdi. Topçuları muallemdi. Cidal başladı. Hâlet efendinin ayaklandırdığı aşiretler, bu talimli askerle kolayca başa çıkamıyordu. Ancak Hâlet efendi Süleyman paşanın fermanlı olduğunu işaa etmesi, paşanın ordusunda korku uyandırdı. Askeri dağıldı. Süleyman paşa Bağdadın Şarkına doğru kaçtı. O tarafta çadır kurmuş olan Rüfaîler şeyhi, kendisini güler yüzle karşıladı; fakat fırsat düşürerek paşanın kafasını kesti ve Hâlet efendiye hediye olarak takdim etti.

Bağdadın Süleyman paşadan ve dolayısile Kölemenlerden kurtulmuş olması fena değildi. Fakat bu sefer de Kürtlerin eline geçiyordu. Bu daha tehlikeli bir işti.

Mevzuumuzla alâkadar olmadığı için bu meselenin bundan sonraki teferruatına girişmiyoruz. Yalnız şunu kaydedelim ki Hâlet efendi, her ağızdan bir türlü lâf çıktığını gördü. Ve meseleyi kestirmeden hal için elindeki anonim fermanın açık bırakılan yerine kendince ehven-i şer saydığı Abdullah paşanın adını yazıp neşretti. Herkes sükûta mecbur oldu. Hâlet efendi de Bağdat işini teferrüatile halledemedise de Süleyman paşadan istenen parayı tamamen tahsil ederek İstanbula döndü.

Şanî zadenin ifadesine göre «Süleyman paşanın kesik başı Şevvalin onuncu perşembe günü» (1810 teşrinisanisi) İstanbula varmıştır.

Hâlet efendi Bağdada giderken bir takrir takdim etmiş, bunda Bağdat ve Süleyman paşa hakkındaki öğrendiklerini anlattıktan sonra kendisi orada iken paşanın İstanbula doğrudan doğruya müracaati ihtimalini düşünerek İstanbuldan paşaya «Oltarafta olan mübaşir, sair hademe gibi değil, ricali devleti aliyedendir o tarafa dair umurun cümlesi ana tefviz olunmuştur» diye cevap verilmesini bilhassa kayıt ve rica etmiştir. Rivayet edilir ki Hâlet efendi Bağdada giderken İkinci Sultan Mahmudun huzuruna çıktığı zaman «inşallah Bağdat işini bitirdikten sonra Rumeli ve Anadolu taraflarındaki mütegallibenin de haklarından gelinerek makam-ı saltanatınızda istiklâl bulursunuz» gibi sözler söylemiş ve hükümdarın bilhassa bu sözlerle dikkatini çekmiştir.

Bağdattan dönünce pek ziyade göze girdi. Çok geçmeden uhdesine rikâb-ı hümayun kethüdalığı verildi. Başta Berberbaşı Ali ağa olmak üzere hükümdara yakın adamlarla gizli mektuplaşmıya başladı. Yukarıda hayatından bahsettiğimiz İbrahim efendi vefat ettikten sonra gizli muhabere işi büsbütün Hâlet efendiye kaldı. Cevdet paşa diyor ki: «Şöyle ki sarayı hümayundan bir sofalı tezkerei seniyeyi alıp bir bakkal dükkânına götürür. Hâlet efendinin ayvazı varıp anı alır ve Hâlet efendinin arizasını ol dükkâna bırakır ve sofalı gelip alır, sarayı hümayuna götürür imiş. Hattı hümayunlar bile ana tashih ve tanzim ettirilirmiş.»

z

***

Hâlet efendi bu suretle görünüşte «menasibi divaniyeden birinde» bulunur, hakikatte ise hükümdarın yegâne akıl hocalığını ederdi. Önceleri, o da İbrahim efendi gibi bu işi gizli tutardı, fakat gitgide açığa vurdu. Büyük küçük herkes doğrudan doğruya ona başvurmıya başladı.

Ali Canip Yönten

562

ANKETİMİZ

Hece mi, Aruz mu?

Üstat Rıza Tevfik'in cevabı

(Baştarafı 8 inci sahifede)

ben bu şiirimi bir daha anmadım, ve şiir kitabımda dercetmedim. Merhum da hiç zikretmedi. Bunun da sebebi anlaşılır. Tefsire hacet yoktur.

İşte bu kadardır ol hikâyet
Bakisi dürug-u bi nihayet!..

Asıl aruz ve hece meselesine gelince fikrimi muhtasaran arzedeceğim:

Arap aruzu için seleflerimiz koca koca kitaplar yazmışlardır. Ben aruzun esas prensiplerini yarım saatte herkese anlatabilirim. Burada ona gayret edeceğim.

Evvelâ, üç türlü vezin olabilir. (Vezin, Arapça ölçü, tartı demektir.) Birincisi bir mısrada kullanılmış olan kelimelerin (kuvvet vurgusu=accent tonique) nu tanzim etmekten ibarettir. O da, vurgusu kuvvetli olan hecelerin arasını mütesavi fasılalarla düzgün düşürmektir.

Avrupa lisanlarında (accent tonique) ekseriya kelimelerin ilk hecelerinde hissolunur. Türkçede son heceler üzerindedir. Fakat bazı mürekkep kelimelerde ve tasrifatta bu (kuvvet vurgusu) yerini değiştirebilir. Meselâ İngilizcede (canlı) yâni (hayvan) mânasına gelen (zoo) kelimesinde birinci hece olan (zô) dadır. (Logical) da yine başta (lo) hecesinde hissolunur. (Bahçe) demek olan (garden) kelimesinde yine başdadır. Bunları terkip edip bir tek kelime yaparlar (zoological) olur. Kuvvetli aksan (lo) hecesi üzerine biner. (Garden) kelimesini de raptedersek (zoolôgical gârden) yani (hayvanat bahçesi) demek olur, ve accent —işaret ettiğim veçhile— iki hece üzerinde hissolunur. İngilizcenin kardeşi olan Almancada da kuvvet vurguları aynı heceler üzerindedir: (Zoolôgishegârten) diye okunur. İlâh...

Şimdi, bir mısrada bulunan kelimelerde, vurgusu kuvvetli olan heceleri aynı fasılalarla tertip etmek meselâ her üç hafif heceden sonra bir ağır hece getirmek suretile istif, yani (tanzim) etmek, manzum yazmak demektir; ve hakikat öyle tanzim edilmiş bir cümle okununca kulağımız bir âhenk hisseder. Bu, bazı hecelerin ağır basmasından husule gelen âhenktir. Buna (tartı vezni) demek doğru olur. Ve bunu timsalî bir suretle çizgi ve nokta ile gösterebiliriz. Ben bu hususta âdi telgraf alfabesini kullanırım. Hafif yani vurgusuz heceleri (.) vurgulu heceleri (—) ile gösteririm.

Şu takdirce manzum bir cümle meselâ şu tertip üzere olur:

(—... —... —...) yâni kuvvetli heceler muntazaman üçer vurgusuz hecelerle ayrılmış bulunur, veyahut başka bir istif nümunesi arzeder.

Malûmdur ki Şimalî Avrupa milletleri (İngiliz, Alman ilâh!) hep bu (accent tonique) tertibi üzere manzum söz söylerler. Kafiyesiz şiir yazan eski Yunaniler ve onları taklit eden Romalılar da bu usule tâbi idiler

Veznin ikinci bir nev'i de Arap veznidir,ki buna (aruz) diyorlar, halbuki (aruz) mevzun ve manzum ve kafiyeli söz söylemek hünerini öğreten hususî ilmin ismidir. Buna Fransızca (prosodie) derler. Her ne ise!..

Araplarda aruzla meşgul olan mütehassısların rivayetine göre muhtelif Arap vezinlerini tâyin etmekle aruz ilmini icat ve tesis eden (İmam Halil) isminde bir zat imiş. Fakat samiası pek hassas olan bu adam, o vezinleri hayalinden uydurmamış, sahrada develerin ve atların yürüyüşünde hissettiği âhenkten çıkarmış; ve bu suretle tâyin etmiş olduğu türlü türlü (vezin) lerin her bir nev'ine (bahir) yani deniz demiş. Bu tâbir — itikadımca — hoş düşmüştür. Çünkü vezin kalıplarının birbiri ardısıra gelmesi yani muntazaman tekerrür etmesi sebebile hissolunan âhenk sahihan dalgayı andırır.

İmam Halil, bu muhtelif vezin kalıplarını ifade etmek için (fiil) kelimesinin müştaklarını kullanmıştır. (Failün, mef'ulün, mütefailin, mefailün, failâtün, müstef'ilün, feulün, fa'lün) gibi.

— Arkası var —

●

Gönül Vereli

Evimi, köyümü aramaz oldum
Dumanlı dağlara gönül vereli;
Eşime, dostuma yaramaz oldum
Dumanlı dağlara gönül vereli.

Her yanı doldurmuş çeşit çeşit gül,
Her dalda çileyor başka bir bülbül;
Muhtarın kızı da gözümde değil
Dumanlı dağlara gönül vereli.

Rüzgârı estikçe hep kekik kokar;
Sesime ses veren dereleri var.
Fermanım dinlenir Köroğlu kadar
Dumanlı dağlara gönül vereli.

Üstünde geçiyor yazım ve kışım,
Bir oldu burada içerim dışım,
Tanrıya daha çok yakınlaşmışım
Dumanlı dağlara gönül vereli.

Süreyya ENDİK

●

Gurbette

Yıllarca dolaştım ben bu yollarda,
Gurbeti gurbette anladım zormuş.
Sadece sıladan beni ardarda,
Dizilen şu dağlar ayırmıyormuş.

İnandım ne kadar boş ve nafile,
Bir yola atılıp düşmüşüm dile.
Derdimi dinleyen pınarlar bile
Burada sesini duyurmuyormuş...

Gökleri kaplıyan bulutlar ahım,
Karalar giyinmiş yine günahım.
Anladım gurbette beni Allahım
Kayırmıyormuş ah kayırmıyormuş.

Hamdi IŞIKLI

Yazan: Adnan GİZ

Bir "İdarî Adalet„ Hikâyesi

(Tarihî hikâye)

— Peyami Safaya ithaf —

Yahudi Harun bir bastondan çok daha kalın olan değneğini hiddetle yere vurarak:

— Evimi satamam — diye karşısındaki Arap memura çıkıştı — hem de hiç bir fiyat mukabilinde satamam. Dedem, babam o evde öldü. O evde doğdum, o evde mesut oldum. Orada ölmek istiyorum.

Yerde oturan memur mağrur ve sakindi:

— Verilen karar değişmez —dedi — Vali o meydanda bir cami yaptırıyor. Bir kaç evle beraber senin hanen de istimlâk edilecek, paranı alacaksın! Son defa olmak üzere bir hafta daha mühlet veriyoruz.

İhtiyar titriyen sakalını yolmak ister gibi avuçlıyarak: — Hem de bir hafta mühlet! — diye haykırdı — bir hafta sonra bizi sokağa atacaksınız ha! Şimdi valinin huzuruna çıkıyorum. Bir haftanın ne olduğunu size o zaman anlatırım.

Sopasını tahtalara vura vura dışarı çıktı. Dışarda belini büken uzun yılların yükünü sanki bir anda yere devirmek istiyormuş gibi doğrulmıya ve dimdik yürümiye çalıştı. Fakat omuzlarına saplanan acı bir sızı ile tekrar sopasının üstüne eğildi. Sokağa çıktığı zaman etrafını tıpkı ona benziyen dört ihtiyar sarmıştı. Onlar da aynı mecliste bulunmuş ve aynı hiddeti duymuş gibi titriyerek sordular:

— Ne haber getirdin ya Harun?

— Fena! Herşeye rağmen evi satıyorlar.

Dört ihtiyar mütemadiyen dudaklarile anlaşılmaz bir şeyler söylediler. Onlar, göğüslerine kadar sarkan kırçıl sakalları, içinde âdeta kirli bir mayi dolaşan mor damarları ve kurumuş yanaklarını hemen yırtacak gibi dışarı fırlıyan elmacık kemikleri ile ne kadar birbirlerine benziyor; sanki Babil esaretinin o felâketli günlerinde bu ülkeye gelmiş, Firavunların bezminde bulunmuş, Keykâvusun muzaffer ordularını seyretmiş ve Batlamyusların şaşaalı günlerini yaşamış kadar ihtiyar görünüyorlardı.

Değneğinin sivri ucunu ıslak toprağa saplıyan Harun: — Son bir ümidim var — diye homurdandı — şimdi valiye gideceğim. Vali Muhammedin yakın akrabasıymış, belki bu işe mâni olur, yoksa...

Ve dört ihtiyar artık bağırmak kudretini kaybetmiş bir sesle inlediler: — Yoksa yine bizi ezecekler!..

Mısır valisi zamanın tahribinden kurtulmuş muhteşem bir sarayda oturuyordu. Kapıda yalınkılıç nöbet bekliyen iri ve tunç yüzlü Arap mücahitleri bu perişan kılıklı Yahudiyi bir işaretle durdurarak « — Ne istiyorsun?» diye sordular. Harun « — Valiyi görmek istiyorum — diye titredi — mühim bir hacetim var!». Ona ikinci kata çıkan merdiveni göstererek: « — Bu merdivenden çık, sağa sap, sıraya gir ve sıranı bekle!» dediler. Harun gösterilen yolu takip etti. Uzun ve aydınlık bir koridorda valinin huzuruna girmek istiyen beş on kişi sıra olmuştu. Harun da bir yere çöktü, gözlerini kapadı ve dakikalarca uyuklar gibi sırasını bekledi.

İçri girdiği zaman salonun dekoru ihtiyar Musevinin gözlerini kamaştırmıştı. Bu oda öyle çökmüş saltanatların, firavunların, kesraların saraylarına benzemiyor; her köşesinde, akıllara hayret veren bir hızla inkişaf etmiş kudretli bir imparatorluğun o canlı ihtişamı göze çarpıyordu. Yüksek bir divanda oturan vali yanık yüzlü ve heybetli bir insandı. Âdeta bir askere hitap eden sert bir sesle:

— Ne var ihtiyar, ne istiyorsun? dedi.

Harun gözlerinden yaşlar akıtarak valinin eteklerine kapandı: —Bir haksızlığa uğradım sultanım! Senin merhametine sığınıyorum.

Vali kaşlarını çattı: — Her ne ise dâvanı anlat, haksızlık eden kimse cezasını verelim!

O: — Fostatta bir evim var — diye anlatmıya çalıştı — ecdattan kalma bir ev. Orada doğdum, orada öleceğim. Şimdi sizin memurlarınız evimi yıkmak ve beni bu yaşta sokağa atmak istiyorlar. Bir hafta mühlet verdiler, orada başka bir bina yapacaklarmış.

Vali:

— Bu emri ben verdim ihtiyar! — diye güldü — oraya bir bina değil, bir cami yapacağız. Biz ki Allahın adını ve emirlerini bilmiyenlere duyurmak için buraya kadar geldik ve daha çok uzaklara gitmek emelinde, yiz. Her gittiğimiz yerde onun lûtuflarına hamdetmek ve ona secde etmekle mükellefiz. Bizim de sizin gibi bir ibadethaneye ihtiyacımız var. Bütün şehri gezdik ve en nihayet senin evinin yerini seçtik. Sizin gibi bizim de kitaplarımız ve kanunlarımız var. Biz yalnız, Hak olduğuna inandığımız o kanunların hükümlerine göre hareket ederiz. Evini alacağız. fakat bedeli ne ise derhal vereceğiz. Bunda bir haksızlık ver mı ihtiyar?

Harun: — Fakat — diye mırıldandı — son günlerimi yaşıyorum, niçin evimi terkedeyim, niçin perişan olayım?

— Sen perişan olmıyacaksın, va'dediyorum, sana istediğin parayı vereceğim. İstediğin gibi bir ev bulacağım. Bir haftalık mühleti bir aya çıkarıyoum.

Harun bir hareket daha yapmak istedi. Fakat vali hiddetle ayağa kalktı:

— Beyhude ısrar etme! — diye haykırdı — senden başka daha bir çoklarının derdini dinliyeceğim. Boş

564

yere beni işgal etme, git rahatına bak!

Bir külçe halinde dışarı çıkarak yuvarlanır gibi merdivenleri indi. O bu yaşa kadar daima muvaffak olmuş bir insandı ve onu harap eden evinin yıkılması değil muhakkak kazanmak istediği bir dâvanın kaybolmasıydı. Dört ihtiyar, onu omuzlarından sarsarak uyandırdılar:

— Çok fenasın Harun! Galiba validen dayak yedin.

— Zulüm! Zulüm! — diye inledi Harun — Yahovanın gazabı nihayet bulmadı. Cihana sahip olmak istiyen her millet kudretini evvelâ Beniisrailin üzerinde deniyor. Mısırlılar, Asuriler, Romalılar ve nihayet Araplar.. Nihayet onlardan da çekiyoruz. Artık son ümidim kayboldu.

Kızıl sakallı ve zekî bakışlı bir ihtiyar elini Harunun omuzuna koydu:

— Son ümidin henüz kaybolmadı — dedi — Ümitlerin en kuvvetlisi.

Harun sevinçle doğruldu:

— Nasıl? Ne gibi?

Öteki yavaş, yavaş söyledi :

— Halifeye kadar gideceksin, orada hakkını müdafaa edeceksin! Ondan sonra bize kimse dokunamaz.

Harun ümitsiz, bir ağaç gölgesine oturdu:

— Bu yaşta çölleri aşmak, Arabistana, Medineye kadar gitmek. Sonra yine hakaret görmek, koğulmak, eli boş dönmek!

İhtiyar: — Yanılıyorsun!» dedi.

— Yanılmak mı? Valinin gurur ve şiddeti karşısında titredim. Halifeyi düşünmek bile bana dehşet veriyor.

— Yanılıyorsun! Onu Yeruşaleme girdiği zaman tanıdım. Ömer, bir adalet ve insanlık nümunesidir. Ömer, kelimenin hedef tutulan mânasile insandır.

Ötekiler de: « — Gitmelisin! diye ısrar ettiler — belki halifeyi ikna edebilirsin. Yoksa bu gün seni, yarın bizi ezecekler. Bu ülkede yıllardanberi sahip olduğumuz nüfuz ve serveti elimizden alacaklar. O zaman bizi kurtarmak için yeni bir mesih, yeni bir mucize bekliyeceğiz!»

***

Evvelâ kendi ırkına faydalı olmak sonra da sönmez bir hırs-ı pîrinin daima hak kazanmak arzusile kıvranan Harun o yaşta bütün o zahmetleri göze alarak yola çıktı. Bir kervandan bir kervana geçerek Arabistan çöllerini aştı. Nihayet bir yaz akşamında Medine şehrine vâsıl olmuştu. Derhal halifenin sarayını sordu. Ona küçük ve taştan bir bina gösterdiler. Evvelâ galiba alay ediyorlar diye düşündü. Valileri saraylarda oturan bir hükümdar böyle taştan bir kulübede mi yaşardı? İçeri girdi. Ne bir teşrifatçı,

Güzeller Dile Geldi

III.

Efkârlanır efkârlanır,
Yâr yâr deyi inilerim.
Hasret çeken beni tanır,
Yâr yâr deyi inilerim.

Yârin adını anınca,
Bağır tutuşup yanınca,
Elin sevdiği gelince,
Yâr yâr deyi inilerim.

Beni cevizden oymuşlar,
İçime hasret koymuşlar,
Âşık eline vermişler,
Yâr yâr deyi inilerim.

Seven benle gönül eyler,
Garip bağırcığın dağlar,
Çalar çalar, söyler ağlar,
Yâr yâr deyi inilerim.

Telimi kırıp soysalar,
Yârin kabrine koysalar,
Göz, gözyaşıyla yuysalar,
Yâr yâr deyi inilerim.

Halim Yağcıoğlu

ne bir köle karşıladı. Vakit akşamla yatsı arasıydı. Bir odada uzun boylu, elbisesi bir yerinden yamalı bir adam hasır üstünde Kuran okuyordu. Harun « — Halifeyi görmek istiyorum!» dedi. Uzun boylu adam hafif tebessümle: « — Benim, buyur otur!» cevabını verdi ve kendi oturduğu hasırın bir köşesini gösterdi. İhtiyar Musevi hürmetten ziyade hayretten doğan bir hareketle yere kapanmış halife Ömerin yamalı eteğine yüzünü sürmüştü.

Ömer onu tekrar yerine oturttu. Yine hafif bir tebessümle:

— Galiba bir derdin, bir arzun var yolcu! — dedi — anlat seni dinliyorum.

Harun o zaman bir asra yakın ömrünün onu muvaffakiyete ulaştırmış bütün zekâ unsurlarını kullanarak acıklı hikâyesini anlattı. Sırasında kıvranarak, ağlıyarak, ıstırap çekerek, bu basit hikâyeyi gerçekten hazin, acıklı bir macera haline soktu ve nihayet:

« — Bütün iyi ve fena günlerimi o evde yaşadım. O evde ölmek istiyorum — diye sözünü bir neticeye bağlamak istedi—ya Emirülmüminin! Bu yaşta bin zahmet ve eziyete katlanarak Mısırdan Medineye kadar gelmem Mısır valisinden zulüm ve kabalık gördüğümü ispata kâfi gelir zannındayım. Onun şerrinden sana sığınıyorum. Muhammedin dinini İrandan Afrikaya ulaştıran büyük insan senin adaletine iltica ediyorum!» Ve kuvvetli bir jestle tekrar halifenin eteklerine kapandı. Ömer sakin ve mahzundu. «— Sana eziyet etmişler!» diye ihtiyarın sırtını okşadı. Sonra rahlesindeki deriden bir küçük parça kesti. Bir kaç kelime yazıp Haruna verdi:

« — Bunu valiye götür ve müsterih ol. bize inkisar etme!» dedi. Sonra, Harunu söyletmeden el çırptı. İçeri giren köleye:

« — Yolcuyu misafirhaneye götürün, yatak ve yemek verin, istirahat etsin!» emrini verdi.

Harun misafirhaneye geldiği zaman ilk iş olarak o küçük deri parçasını açmış ve bir mumun ışığında şu cümleyi okumuştu:

«Onlar bizden daha âdil olabilirler mi?»

İrandan Afrikaya kadar hükmeden İslâm halifesinin mektubu bu tek ve müphem cümleden ibaretti. Harun yeis ve hiddet içinde dişlerini sıkarak: «Acaba atlatıldım mı?» diye düşündü ve kendini bu kadar zahmete sokan dört ihtiyara lânet okudu.

***

Dört ihtiyar Harunu yolda ölmüş sanıyorlardı. Onun bir gün bir Medine kervanile çıkıp geldiğini görünce hayrete düştüler. Kollarını sarsarak, sakalını okşıyarak: «— Selâm

(Sonu 15 inci sahifede)

Beyaz Selvi

Halide Nusret ZORLUTUNA

TEFRİKA : 2

Dündar, çocukların ellerini sıktı.

— Ne güzel kızınız var, sahiden ipek gibi. Demir! Beni hatırladın mı?

— Evet, ben çocukken, Kalamıştaki köşkte bana piyano çalmıştınız.

— Bravo! Unutmamışsın.

Nadide, Dündarı hayretle süzüyordu. Tekrar:

— Ne kadar büyümüşsün!

Dedi. Genç adam, alnını kırıştıran acı bir gülüşle cevap verdi:

— İhtiyarladım bile.

Kadın yalandan telâşlandı:

— Aman öyle deme Dündar. Sen ihtiyarladınsa... Ben öleyim artık.

Genç adam, onu bir an içinde tepeden tırnağa kadar süzerek:

— Hayır, dedi, siz... Siz on yıl evvelkinden daha genç... görünüyorsunuz, bayanım!

Kadın, rahat ve mesut, güldü:

— Ve sen, muhakkak ki, yirmi yıl evvelkinden daha yaramaz. Ablanla alay etmiye utanmıyor musun?.. Ey, söyle bakalım, burada ne işin var?

— Amcam burada, konsoloshanede... Biliyorsunuz belki?

— Evet.

— Ben Viyanadan İstanbula dönüyordum. Buradan geçmemi, kendisinde biraz misafir kalmamı istedi, ben de hatırını kırmadım. On beş gündür buradayım. Ya siz?

Nadide çocuklara bakarak:

— Ben çocukları gezdiriyorum, dedi. Bu delikanlı bu yıl liseyi bitirdi. Dedelerinin memleketinde bir küçük gezi yapalım, dedik. Zaten burada hısımlarımız var.

— Çok iyi ettiniz, bayanım.

— Bırak canım şu «bayan» kelimesini. On yıl birbirimizi görmedik diye yabancı mı olduk?

— On yıl... Evet. Fakat on yıl evvel de sizi rüyada gibi, pek az görmüştüm. Asıl birbirimizi görmiyeli on dokuz sene oldu.

— O kadar çok mu?..

— Evet, o kadar çok. Siz evlenip İstanbuldan ayrıldığınız vakit ben on yaşımda idim.

— Yıllar ne çabuk geçiyor!

— Bazan yıllar gün gibi geçiyor, bayanım, bazan da günler bir asır kadar uzuyor.

— ...

— ...

Ulu ağaçların tepelerinde demet demet tutuşan akşam güneşi artık tamamen çekilmişti. Koyulaşan gölgeler içinde sahile doğru yürüdüler. Sükûtu Nadide bozdu:

— Senin muvaffakiyetlerini gazetelerde takip ediyordum, Dündar. Hele «Gün doğarken» operasının kazandığı büyük muvaffakiyeti okuduğum zaman öyle heyecan ve iftihar duydum ki!

— İlk ustam siz olduğunuz için mi?...

— Yoo, bay Dündar, böyle alay edecekseniz sizinle konuşmam!

Genç sanatkâr samimî bir heyecanla:

— Yemin ederim, dedi, ben ilk musiki zevkini sizden aldım.Siz ne kadar güzel keman çalardınız! Bazı mehtaplı gecelerde, hatırlar mısınız, balkonda, denize karşı, saatlerce çaldığınız olurdu. Neler çalardınız?... Bütün gece uykuda, hep o sesleri duyardım; sabahleyin kulağımda o seslerle uyanırdım!... Sonradan ben en büyümüş müzisyenleri dinledim; fakat o sesleri, o peri masallarındaki gibi tatlı, esrarlı, hülyalı musikiyi bir daha hiç kimsede duyamadım.

— Ne tuhaf! Demek çocuk muhayyilen o sesleri kendi âleminde süzmüş, büyütmüş, efsaneleştirmiş!

— Bilmiyorum... Fakat itiraf ederim ki... Ama darılmayınız bana... Sizi ikinci defa bulduğum zaman kemanınızı dinlemek istememiştim... Bir zamanlar size keman çaldırmak için o kadar yalvaran çocuğun sonra bir kere bile bunu rica etmemesinin sebebini hiç düşünmediniz mi?...

— Çünkü artık o, benden bin kere güzel çalabiliyordu.

— Hayır, bayanım, muhayyilemdeki o harikulâde sesleri kaybetmekten orkmuştum...

— Çocuk!...

— Bitmedi —

Güneş ve Veraset Problemi

(Baştarafı 6 ncı sahifede)

Halbuki veraset kanunu diye tedvin edilen nazariyat; fena yaratılışlıların, tereddi etmiş uzvıyetlerin mevcudiyetini temel taşı olarak kullanıyor. İyinin, zekînin yerini açık bırakıyor.

Şunu hatırlamalıyız ki asabî ve bünyevî bazı tereddiler daha dünyaya çıkmadan, anamızın karnında iken geçirdiğimiz bazı hastalıkların menhus avakıbidir. Keza hayatımız imtidadınca tesadüfen yakalandığımız bazı hastalıkların da avakıbini ve malûliyetini çekmek mukadderimiz oluyor. Buna rağmen yine güneşin ve onun müessir kudretlerinin temizleyici ve nâzım tesirleri üzerimizden eksik olmuyor. Güneş ziyası, umumî bir tasfiye ve ıstıfa kanununu harfi harfine tatbik ediyor.

Onun müvacehesinde muzır ve faydasız harap olmıya mahkûmdur. Ezelî ve hakikî kanun budur.

Dr. Haydar İbrahim AYDAR

566

Harun! Ne haber? Ne haber?» diye haykırdılar. Harun olduğundan daha bitkin daha ümitsiz görünmek istedi. O hayatta daima az ümit etmek ve çok kazanmak yolunu güderdi:

— Beyhude zahmet! — diye inledi — o kadar yol yürüdüm. Bir kaç yıl daha çöktüm. Bütün kazancım bir deri parçasından ibaret kaldı. Ömeri Kudüsten tanıyan ihtiyar: « — O kâfi! — diye atıldı — nerde bana göster!» Harun heybeyi karıştırdı ve deri parçasını mümkün olduğu kadar geç buldu. Dört ihtiyar uzun zaman o müphem cümle üzerine eğildiler, okudular ve düşündüler. Ömeri Kudüsten tanıyan Musevi: « — Şimdi bunu valiye götür!» tavsiyesinde bulundu. Harun elile, adam sen de der gibi bir işaret yaptı. Ve derhal saraya koştu. Fakat yolda şatafatlı bir alayla karşılaştı. Vali tahtıravanla cuma namazına gidiyor, arkasından muazzam bir alay onu takip ediyordu. Harun, caddenin kenarına dizilmiş ahaliyi yararak en öne geçti ve tahtıravanın tam önüne gelince, elindeki deri parçasını ileri uzatarak yüksek sesle:

— İşte, halifenin emri! diye bağırdı.

Tahtıravan birden durdu. Vali bir köle vasıtasile emri aldı, öpüp başına koyduktan sonra okudu. Rengi belli olacak derece sararmıştı. Yavaş sesle Haruna «namazdan sonra saraya gel!» diye fısıldadı. Harun namazdan evvel saraya giderek bir köşeye çökmüştü. Vali camiden döner dönmez onu kabul etti. Biraz sinirli ve müteessirdi. Kırgın bir sesle:

— Beni niçin şikâyet ettin Harun? — dedi — ben her şekilde seni tatmine çalışacaktım. Meseleyi halifeye duyurmakla iyi bir iş yapmadın!

Sonra Harunu söyletmeden el çırptı. Gelen memura: « — Efendi arsasını satmıyor, camiin yerini değiştirin» emrini verdi. Harun uzun ömrünün belki en büyük hayretine uğramış belki ilk defa olarak yüksek bir hisle titremişti. Şaşkın ve müteessir teşekküre benzer bir kaç kelime mırıldanarak dışarı çıktı. Bir kaç adım attı, sendeledi. Daha fazla gidemiyerek geri döndü. Tekrar valinin yanına girdi: — Bir dileğim var diye yere kapandı!

— Söyle bu gün, ne istersen yerine gelecek!

Bir «İdarî Adalet Hıkâyesi »

(Baştarafı 12 nci sahifede)

— Aklım durdu nutkum tutuldu sultanım! Bir anda beni mesut eden o esrarengiz cümlenin mânası nedir? Allahaşkına bana şunu anlatın.

Vali gülerek ona oturmasını emretti. Sonra düşündü:

— Bir eski hikâye — diye anlatmıya başladı — Cenab-ı Peygamberin bizi irşadından yıllarca evvel ben, Ömer ve başka bir arkadaş ticaret yapıyorduk. O zaman genç ve atılgandık. Mallarımızı satmak için çok uzak ülkelere gidiyor fakat çok kere Filistine gitmeyi tercih ediyorduk. Çünkü Filistin hâkimi gayet âdil, yüksek bir insandı. Gayet güzel kanunlar koymuş ve memleketin asayişini pek mükemmel bir hale getirmişti. Büyük bir servetle dağ başlarında dolaşsak kimseden zarar gelmez, yolda bir mücevher düşürsek kaybolmazdı. Bu yüzden Şarkın en zengin ticaret kervanları ve bütün iş adamları Filistine gidiyor, bu yüzden memleketin servet ve refahı günden güne artıyordu. Bir gün üç arkadaş yine o beldeye gayet cins atlar götürmüş ve satışa arzetmiştik. Atlarımıza yüksek fiyatlar verilirken pazara bir tahtıravan geldi. İçinden bir genç çıktı. Bu valinin oğluydu. Yanında da ticaret işlerine bakan memurla, şehrin emniyet işlerine bakan inzibat âmiri vardı. Valinin oğlu atlarımızı pek beğendi. Çok düşük bir fiyat teklif etti. Razı olmadık. «O halde sizin atlarınızı kimse almıyacaktır!» dedi ve yanındaki iki yüksek memura bir şeyler söyledi. Gerçekten ahaliden atlarımıza kimse talip olmadı. Bu fena darbe karşısında hayvanları çok düşük fiyatla ve büyük ziyanla satmıya mecbur kaldık. Gayet bedbin ve üzgün bir halde şehirden ayrılıyorduk. İçimizden biri «yahu bu memleketin valisine bu kadar âdil diyorlar. Biz de iyi taraflarını gördük. Nasıl olur da onun oğlu bize bu kadar haksızlık yapabilir? Gelin şunu valiye anlatalım!» dedi. Derhal gittik. Valinin huzuruna çıkarak meseleyi anlattık. «Kaç para ziyan ettiniz?» diye sordu. Tahminî bir şey söyledik. Hemen söylediğimiz paray ödedi. Ve «size va'dediyor ha böyle bir haksızlığa ma yacaksınız. Yalnız benim bir ricam var. Şehrimizin vardır. Çıkarken her biri pıdan çıkın!» dedi. Dediği tık. Şehrin dışında birleş man üçümüz de dehşet i Bana sen ne gördün?.. diye — Ben çıktığım kapıya Tica rının asılmış olduğunu gör

— Ben de İnzibat âmir mış olduğunu gördüm!

Ömer: « — Ben de vali nun asılmış olduğunu di. Teessür içinde şeh nin yanına çıktık.

— Sebep olduğumuz çok üzgünüz. Niçin bu kad miyetsiz bir iş için ve diğiniz halde iki memu gili oğlunuza kıydınız?» lile bir işaret yaparak bizi

« — Bu memleket ger daleti ve mesut bir ülkedir bını verdi — yıllarca yüksek kanunlar koyarak ve larca bu kanunların tatbikine ederek memleketi bu hale Şüphesiz yurdumuzda arasıra işliyen oluyor, fakat derhal onu tedip ediyor. Ama nunları tatbika memur işliyorlar ki o zaman ranmak, o kanunların böyle bir idarî adalet termek lâzımgeliyor. de ne servet kalır, ne det!» İmdi Ömer şu deri yazdığı tek cümle ile bana tiyor ki: O vali Hak dinine madığı halde bize böyle adalet nümunesi göstermi ondan daha âdil olmamız mi?

Yahudi Harun şimdi hisle ağlıyordu. Titriyen nin elini tuttu: « — Bu Bu dini kabul ediyorum v bağışlıyorum lûtfen kabul ve valinin cevabını bekle çıktı. Kapıda dört ihtiyar yorlardı. Harunu görünce Ne haber?» diy sordular. müphem bir işaret yaptı on yıl birden gençleşmiş dımlarla Nil nehrinin y hillerine doğru yürüdü.

Hasan

567